

Abdoulreza Jamalzadeh

ISMAILIJE

Povijesni pregled

Ismailije su velika šijska sljedba koja nakon imama Džafera al-Sadika (a.s.) prihvata i priznaje njegovog sina Ismaila za nasljednika i imama. Njene pristalice rasprostranjene su danas u mnogim krajevima svijeta, u Indiji, Pakistanu, Jemenu i okolici, Siriji, Libanu, Afganistanu, pojedinim zemljama Afrike i u Iranu.

Osnovna karakteristika njihovog učenja jeste ezoteričko tumačenje sakralnih tekstova (*ta'wīl bātin*), zbog čega se ismailije, općenito, svrstavaju u okvir ezoteričkih sljedbi u islamu (*bātinīyya*).¹

Ukoliko načas tu osobenost njihovog učenja ostavimo po strani, vidjet ćemo da se oni bitno ne razlikuju od ostalih šijskih skupina, osim što Džafarovog sina Ismaila prihvataju i priznaju za imama.

---

¹ Batinije je zajednički naziv za nekoliko sekti u islamu koje prihvataju ezoteričku hermeneutiku svetih tekstova (*ta'wīl*), o čemu, pak, postoje veoma različita i oprečna mišljenja. *Ta'wīl be batin* (ezoteričko tumačenje) podrazumijeva da svi tekstovi pa i praktični obredi i vjerska praksa sadržavaju simbole, istine i tajne koji su skriveni te da se samo obične mase zadovoljavaju vanjskim aspektom dok jedino učenjaci koji primjenjuju ezoterička tumačenja dosežu do dubokih i skrivenih istina koje su skrivene ispod vanjske površine. Al-Gazālī u svom djelu „*Fadā'il al-bātinīya*“ navodi osam sekti koje naziva batinijskim, dok dr. Abdurahman Badawi navodi pet sekti koje podržavaju batinijsko učenje, a to su: ismailiti, babekiti, karamiti, druži i nusajrije, v. *Tāriḫ-e andīšehā-ye kalāmī dar eslām* (Povijest teološke misli u islamu), tom II, str. 11-13.

Ismailijske sekte možemo podijeliti u dvije osnovne skupine:

- prva skupina su istinske ismailije koji vjeruju da je, nakon Džafera al-Sadika, imam njegov sin Ismail; oni poriču Ismailovu smrt za života njegova oca Džafera, već kažu da se ljudima samo tako prividno učinilo; prema njihovom uvjerenju, imam Džafer je iz zabrinutosti za svoga sina odlučio da ga udalji od očiju masa; oni vjeruju da Ismail neće umrijeti sve dok ne naslijedi vladavinu na zemlji i ne bude vladao svim ljudima; on je Očekivani imam.
- druga skupina ismailija vjeruje da je duhovno vođstvo (imamat) nakon imama Džafera al-Sadika prešlo na njegovoga sina Ismaila, koji je, prema uvjerenju sljedbenika ovog učenja, umro za života svoga oca, pa za imama nakon njegove smrti prihvataju Ismailovog sina Muhammeda; oni prihvataju prelazak duhovnoga vođstva (imamata) sa oca na sina, a samo u jednom slučaju sa brata na brata, u slučaju imama Hasana i Husejina, a.s.² Ova skupina ismailija se još nazivaju *mubarekidi*.³

Šejh Mufid obje skupine ubraja u ismailije i o tome piše: “Ono što je opće poznato kada je riječ o Ismailijama i njihovom učenju jeste da, nakon imama Ismaila, imamat biva naslijeđen među njegovim sinovima sve do Sudnjega dana..”⁴

Pripadnici ismailijske skupine koja priznaje imamat Muhameda, sina Ismailova, nazivaju se karamitima. Nazvani su tako po imenu njihova predvodnika Hamdana Karamita koji je pripadao narodu Nebatejaca u današnjem Iraku. On je na početku prihvatao učenja mubarekida, da bi se kasnije sa njima razišao i od njih odvojio.

On je proširio batinijska učenja i, kako pišu povjesničari, umjesto pet dnevnih molitvi u islamu uspostavio novi oblik molitve; osim toga derogirao je obredno kupanje (*ġusul*) i pripadnicima Ehli bejta dopustio primanje milostinje. Istovremeno je pozvao mnoge prvake batinijskih sekti da mu se pridruže i oko sebe je okupio mnogobrojne pristalice. Oni nisu pokazivali nikakvog poštovanja prema životima i imcima ljudi koji nisu bili pristalice

² *Al-Maqālāt wa al-Firaq*, str. 80-81, citirano prema *Tārīx-e andīšehā-ye kalāmī dar eslām*, tom II, str. 87-88.

³ Mubarakah je bio rob Ismaila, sina imama Džafera, i jedan od predvodnika ismailija.

⁴ Šejh Mufid, *Al-Iršād*, Bejrut, str. 285.

batinijskih učenja. Podigli su velike ustanke u oblastima i gradovima Iraka, Bahreina, Jemena i Sirije. Posebno su ubitačni bili njihovi napadi na karavane hodočasnika, pri kojima su desetine hiljada ljudi bili ubijeni ili opljačkani. To im je svakako, priskrbilo zao glas, pa se većina muslimana ogradila od batinija i okarakterizirala ih kao sekte koje su izašle iz okvira islamskog učenja i ponašanja. Čak se i Ubejdullah al-Mahdi, fatimidski vladar koji se pojavio u Africi 296. hidžretske godine, i koji se proglasio Mehdijem, očekivanim imamom šiija, ogradio od djelovanja batinija. On je osnovao vladarsku kuću fatimida koja je od Egipta načinila prijestolnicu hilafeta u islamskom svijetu. Njegovi potomci su sedam narednih pokoljenja bez nesuglasica bili halife i imami ismailija. Potomci sedmog nasljednika Mustansir-billaha Sa'da ibn Alija sinovi Nizar i Musta'ali sukobili su se oko hilafeta i imamata. Nakon mnogobrojnih ratova i višegodišnjeg krvoprolića iz tih okršaja kao pobjednik je izašao Musta'ali, koji je svoga brata Nizara bacio u tamnicu gdje je ovaj i umro. Nakon tih bratoubilačkih sukobljavanja pristalice fatimida su se podijelile u dvije grupe: nizarije i musta'alije.

Nizarije bijahu pristaše Hasana Sabaha koji je bio veoma blizak fatimidskom sultanu Mustansiru. On je iz tvrđave Alamut u oblasti Kazvina pokorio nekoliko okolnih gradova i utvrđenja kojima je vladao. Nakon Hasanove smrti 518. hidžretske godine, naslijedio ga je Bozorg Omid Rudbari, koga je na prijestolju naslijedio sin Kija Muhammed. Njih dvojica su vladali sukladno principima koje je uspostavio Hasan Sabah. Nakon smrti Kija Muhammeda, njegov sin, četvrti alamutski sultan Hasan *ala zikri-hi al-salam* napustio je Sabahove pincipe i uvjerenja, koji bijahu nizarijski, i okrenuo se batinijama. U mongolskom napadu na Iran, Hulagu-han osvojio je ismailijske tvrđave, pobio većinu stanovništva i razorio utvrđena mjesta i gradove. Godine 1255. po Hidžri, Aga-han Mahallati, nizarijski velikan, pobunio se u Iranu protiv Muhammeda – šaha Kadžara. U ustanku koji je poveo iz iranskoga grada Kermana, Aga-han Mahallati doživio je poraz pa je bio primoran napustiti Iran i nastaniti se u Bombaju. On je preuzeo nizarijsko-batinijsko vođstvo i proširio nizarijski imamat, koji je do danas aktuelan. Prema njemu se nekadašnje nizarije danas nazivaju *agahanije*.

Musta'lije su bili sljedbenici fatimidskog sultana Musta'lija; njihov imamat bio je aktuelan u vrijeme vladavine fatmida sve do 567. hidžretske godine kada

je iščezao. Nakon nekog vremena u Indiji se pojavila sekta bahrija⁵ (بهرية) koji su slijedili musta'lijski pravac; oni egzistiraju do danas.⁶

Nazivi i sekte ismailija

Ismailije se u literaturi nazivaju mnogobrojnim i različitim nazivima:⁷

- ismailije: jer su sljedbenici i pristalice Ismaila, sina Džaferovog,
- batinije: jer su uvjerenja da sve u Kur'anu i poslaničkoj tradiciji ima svoju otvorenu i skrivenu stranu, vanjština je poput ljuske, dok je unutrašnjost poput jezgra,
- karamiti: jer su slijedili Karamita, iračkoga nabatejca,
- fatimidi: jer su se njihovi imami u Egiptu smatrali potomcima hazreti Fatime, s.a.

Spominje se više od trideset ismailijskih sekti, od kojih su najpoznatije i najvažnije sljedeće:

- *Karmatije*, o kojima je dosada bilo riječi.
- *Druzi* ili *muwabbidūn* (monoteisti), koji vjeruju da je fatimidski sultan Mensur ibn al-Aziz billah ibn al-Mu'izz al-din lillah sa nadimkom Al-Hakim bi amrillah (na fatimidsko prijestolje u Egiptu došao u ramazanu 386 hidžretske godine, a 411. h.g. je ubijen ili je nestao) otjelotvorenje božanstva, da je jedan, uzvišeni kome ne priliči da ima druga; druzi danas žive u Libanu i Siriji i ima ih oko dvije stotine hiljada. Oni su sljedbenici čovjeka po imenu Hamza ibn Ali Zuzani, pod nadimkon Druzi.
- *Musta'lije*, o kojima je već bilo riječi; nakon iščeznuća fatimidskog halifata u Egiptu u Indiji su se pojavili kao *bahridi*. Riječ *bahre* znači trgovac i prodavač; većina je indijskog porijekla ili su potomci brakova

⁵ U Islamskoj enciklopediji (Brill) zabilježeni kao Bohora.

⁶ Navodi o karamitima preuzeti su iz djela *Ši'a dar eslam* (Šiije u islamu), kao i iz knjiga *Al-Kamil Ibn Asira*, *Rouda al-Safa*, *Habib al-Sayr*, *Milal wa Nihal*.

⁷ Muhammed Maškur: *Tarix-e šī'a wa firaqeha-ye eslam* (Povijest šiija i islamskih sekti), str. 224-5.

između Indijaca i jemenskih Arapa.⁸ Must'ali je su se 990. h.g. podijelili u dvije glavne skupine: davudije i sulejmanije.⁹

- *Nizarije*, sljedbenici Nizara ibn Mu'idda, koga nakon smrti Mustansira Billaha smatraju imamom; oni su se podijelili u dvije skupine: mu'minije i kasimije. Kasimije su poznati kao agahanije; današnji agahanidi su, ustvari, ostaci nekadašnjih nizarija, ima ih oko milion i nastanjuju prostor Irana, Afrike i Centralne Azije. Oni su sljedbenici Aga-han Mahallatija.

Doktrina ismailija

Poput ostalih islamskih sljedbi, ismailijska doktrina se dijeli na dvije osnovne cjeline: osnove ('*usūl*') i izvedena učenja ('*furū'*'). Doktrinarnе osnove ismailijske sljedbe formirale su se znanstvenim disputacijama tokom dužeg vremenskog perioda. Ne možemo reći da su glavne doktrinarnе osnove ismailijskog učenja bile određene i poznate na početku formiranja ismailijske sljedbe. Tokom vremena, njihovo učenje je oplemenjeno mnogim idejama – pridošlicama, najprije iz antičke grčke filozofije, pa ih sukladno tom porijeklu i ne možemo držati za islamska učenja. Taj doktrinarni dio svakako ne spada u osnovna učenja ((''*usūl*'): primjer toga su vjerovanja u sedam razuma ('*uqūl haftgāne*'), devet nebeskih sfera ('*aflāk nohgāne*'), kao i vjerovanje u to da je razum osnovno izvorište ('*sādir awwal*'). Ova, možemo ih nazvati, pomoćna učenja, služila su za rješavanje mnogobrojnih zamršenih filozofskih i teoloških pitanja, ali se ne mogu ubrojati u osnovna doktrinarna učenja. Da bismo pojasnili ismailijsku doktrinu, u sljedećim poglavljima će o nekim važnim pitanjima biti ukratko izneseni principi njihovog vjerovanja:

Monoteizam ('*tauhīd*'): Ismailije se nazivaju monoteistima, snažno insistirajući na takvom opredjeljenju. Njihovo insistiranje i odlučnost takvog teološkog opredjeljenja vjerovatno su posljedica stalnih kritika kojima su bili izloženi, od kojih su ih neke karakterizirale kao mnogobožce, dok su, općenito, bili optuženi da vjeruju u nestvorena bića ('*mauğūdāt-e qadīm*) poput Univerzalnog Racija ('*aql-e kolli*) i Univerzalne Duše ('*nafs-e kolli*'),.

⁸ Ibidem, str. 231-234.

⁹ Džafer Subhani, *Buhūs fi al-milal wa al-nihal* (Studije o narodima i sektama), tom VIII, str. 4.

U svom monoteizmu su toliko oprezni da negiraju i autentičnost Božijih atributa (*sifāt*), jer vjeruju da je svaki atribut i ono što je opisano tim atributom stvoreno. Oni negiraju imenovanje (*tasmiyya*), atributska određenja (*ta'rifisifāt*), vrijeme i mjesto, pa i sam atribut bitak (*wuğūd*) negiraju Uzvišenome. Umjesto riječi *wuğūd*, koriste oblik *aīs*, pa kažu: "Bog nije bitak" (*aīs*).¹⁰

1. Kada govorimo o tauhidu, ismailijsko vjerovanje možemo izložiti i klasificirati u nekoliko poglavlja:

a) Bog nije bitak (*aīs*). Stoga jer bitak biva bitkom i u bitku, pa je svakom (bitku) potrebno nešto na što se oslanja u svom bivstvovanju, a Uzvišeni je izvan toga da bi imao potrebu ili ovisnost o bilo čemu, oni zaključuju da Bog nije bitak. Ako je, pak, Bog bitak, onda je ili esencija (*gouhar*) ili antecedent (*'arad*). Oba segmenta su ništavna kada je riječ o Uzvišenom, stoga je i uvjerenje da je On bitak neprimjerno i nemoguće.¹¹

b) Negiranje atributa: Ismailije negiraju Božije attribute, ali, nasuprot nekim sektama koje negiraju samo pojedine attribute, oni apsolutno negiraju sve Božije attribute. Negaciju Božijih atributa oni smatraju osnovom ismailijskog učenja i o tome kažu:

"Svaki pristalica ismailijskog učenja uvjeren je da je negiranje atributa Uzvišenog ispravno vjerovanje od koga se ne može odustati, jer su atributi ujedinjeni sa esencijom (*gouhar*), ili u tjelesnom ili u netjelesnom smislu. Atributi u tjelesnom smislu podrazumijevaju vanjske osobine kao što su boja i slično, dok u netjelesnom smislu predstavljaju unutrašnje kvalitete kao što su znanje, neznanje i sl. Bog je uzvišen mnogo iznad toga da ima vanjštinu i unutrašnjost."¹²

Na optužbe o *ta'tīlu* koji nastupa kao posljedica negacije atributa Gospoda-

¹⁰ Dr. Abdurahman Badawi kaže: "Riječ *aīs* nalazimo u prijevodima Aristotelovih djela na arapskom jeziku, kao i u djelima Farabija, Ibn Sinaa i drugih islamskih filozofa. Možda je prvi muslimanski učenjak koji je upotrijebio ovu riječ bio Al-Kindi."

¹¹ Najvažnija i najobimnija dva djela koja su do danas napisana o ismailijskoj doktrini su sljedeća: *Raha al-'uqūl* (Smiraj razuma) Kermanija i *Tāğ al-'aqā'id wa ma'dan al-farā'id* Alija Ibn Muhammeda al-Walida.

¹² Ali Ibn Muhammed al-Walid, *Tāğ al-'aqā'id wa ma'dan al-farā'id*, Bejrut, Dar al-mašriq, str. 27.

ra, oni kažu: „Ta'til će dodatno ojačati bezboštvo i nastupit će onda kada rječca *lā* (ne) ili njen efekat koji jeste negacija i odricanje budu usmjereni na Biće Uzvišenog – Slava neka Mu je – onda će doći do poricanja i odricanja (*ta'tīla*) u riječima *lā hū* (Njega nema!), što je, očigledno, poricanje Uzvišenog koje vodi u propast i vječni džehenemski oganj. Međutim, kod nas *lā* je usmjereno na attribute i efekat negacije se ograničava na attribute a ne na Biće Uzvišenog – Slava neka Mu je. Stoga, atributi su ti koje se negira a ne Uzvišeni Gospodar.“¹³

c) Negiranje sličnosti i oprečnosti Uzvišenom: za Uzvišenog se ne može primisliti sličnost ili oprečnost u bilo čemu. Svaka definicija i osobenosti oprečnosti i sličnosti suprotne su i nespojive sa Uzvišenim.¹⁴

2. Pravičnost: kada je riječ o Božijim djelima i pravičnosti, možemo skrenuti pažnju na dva pitanja:

a) Ismailije vjeruju da je čovjek u nekim stvarima vječno određen predestinicijom i da u njima nema izbora kao što su način na koji je stvoren, oblik, vanjske osobine i obilježja, mentalitet, narav, njegova priroda i slične stvari. U drugim, pak, pitanjima čovjek ima potpunu slobodu kao što su njegova uvjerenja, stjecanje znanja i učenosti, obavljanje svakodnevnih poslova i slično. U tim stvarima čovjek je potpuno slobodan. Da nema pravo izbora i djelovanja u svojim djelima, tada slanje poslanika, pokornost i poslušnost njima i Uzvišenome, nagrada i kazna ne bi imali smisla. Da bi potkrijepili svoja uvjerenja, ismailije se pozivaju i na mnoge kur'anske ajete, od kojih možemo spomenuti sljedeći:

*I da je čovjekovo samo ono što sam uradi
I da će se trud njegov sigurno iskazati*¹⁵

b) Predodređenje i sudbina: vjerovanje u predodređenje i sudbinu (*qadā' wa qadar*) spada u red važnih vjerovanja islamskog učenja; ismailije također vjeruju u predodređenje i sudbinu na način na koji ona ne poriče čovje-

¹³ Da'i Karmani, *Raba al-'uqūl*, str. 148.

¹⁴ Detaljnije o ovoj raspravi negiranja sličnosti i oprečnosti Uzvišenom može se pogledati navedeno djelo Da'i Karmanija.

¹⁵ Kur'an, sura Al-Nağm, ajeti 39-40, prijevod Besima Korkuta.

kovu slobodnu volju, jer kod nekih učenjaka vjerovanje u predodređenje i sudbinu potiskuje i odriče čovjekovu slobodu izbora. Ako se vjerovanje u predodređenje i sudbinu pretvori u apsolutni fatalizam (*ğabr*), tada će slanje poslanika, a.s., Objava, nagrada i kazna, dobro i loše izgubiti svoja značenja. Kako da se čovjek trudi da stigne do svoga cilja, da sam određuje putanju kojom će se do njega kretati i da promijeni svoju sudbinu ako nema slobode izbora i djelovanja i ako je sve, bez izuzetka, Uzvišeni odredio u svom predoređenju? ¹⁶

3. Poslanstvo: prema vjerovanju ismailija, poslanstvo je najviši ljudski stepen; to je uspinjanje ljudske duše do visina i na stepen da zavrjeđuje i da može podnijeti Objavu. Ismailije, definirajući Objavu, kažu: „To je ono što poslanikova duša preuzima od razuma, a razum je preuzeo od naredbe vlastitog stvaranja (*amr-e xalq*); /to je/ ono što nije suprotno saznanju sa kojim se proklamirajuća duša /čovjek/ (*nafs-e nātiqa*) navikla svojim čulima. Razlika između objave i drugih znanja jeste u tome što objava dolazi upotpunjena i usavršena pa tako onaj kome se objavljuje nema nikakve potrebe da istoj nešto doda ili oduzme“. ¹⁷

Božije podučavanje izaslane osobe biva na tri načina: objavom, javljanjem iza zastora ili imaginacijom. Posljednji način je slanje izaslanika Poslaniku u obliku savršenog čovjeka koji mu se prikazuje, a to je Pouzdani duh – Džibril, a.s.

Izaslanstvo ima dva aspekta: opći i posebni. Opće izaslanstvo je sveobuhvatno i prožimajuće, i, da njega nema, ni posebno izaslanstvo ne bi bilo prihvaćeno. Onaj kome se opće izaslanstvo obraća jeste nepatvorena ljudska priroda (*fitrat*) koju je Uzvišeni Stvoritelj podario svim ljudima. Opće izaslanstvo je, pak, kada Uzvišeni odabere jednu osobu ili nekoliko određenih osoba koje posjeduju spremnost i kojima dolikuje da ga na sebe preuzmu. Cilj takvog posebnog izaslanstva jeste uspostavljanje nekog vjerozakona koji će biti garant ispunjenja i zaštite prava i interesa svih ljudi. Onaj koga Uzvišeni odabire za posebno izaslanstvo naziva se poslanik. On je Božiji izaslanik ljudima. „Njegov dokaz nad ljudima njegovog vremena jesu Božije riječi među njima i njihovo tumačenje u svijetu stvorenome; on je taj koji je uvijek uronut u more Božije

¹⁶ Subhani, op.cit., str. 200-201.

¹⁷ Al-Walid, op.cit., str. 47.

mudrosti koju iskazuje i pojašnjava; da nije njega, ljudi sami svojim razumom ne bi dosegнули niti jednu postaju od mnogobrojnih postaja mudrosti.“¹⁸

Ismailije vjeruju u proglašavajuće poslanike (*rasūl nātiq*), a to su veliki Božiji poslanici (*Ūlu al-azm*) koji su donositelji vjerozakona i koji svojim pojavljivanjem derogiraju pravila i principe koji su vladali prije njihova dolaska. Takvih poslanika ima pet, a kada njima dodamo dvije osobe onda će broj *natiqa* biti sedam; svaki od njih ima svoga pomagatelja koji se naziva *asas*:¹⁹

1. Adem, a.s., i njegov pomagatelj Ša's,
2. Nuh, a.s., i njegov pomagatelj Sam,
3. Ibrahim, a.s., i njegov pomagatelj Ismail,
4. Musa, a.s., i njegov pomagatelj Harun,
5. Isa, a.s., i njegov pomagatelj Šam'un Safa,
6. Muhammed, a.s., i njegov pomagatelj Ali ibn Abi Talib,
7. Ismail ibn Džafer al-Sadik i njegov pomagatelj Quddah al-Hikma.

Natprirodna djela (mudžize) ismailije dijele na tri vrste: prva vrsta jesu natprirodna djela koja se dešavaju mimo i nasuprot ustaljenih principa i pravila prirode koja nas okružuje, druga vrsta mudžize jesu riječi i govor za koje drugi ne mogu ponuditi primjera koji bi ih nadvisio, a treća vrsta mudžize jesu osobine i savršenstva koja postoje u svijetu prirode i u poslanicima, a.s., u takvoj mjeri i intenzitetu da iznad njih ne postoji savršenstvo u stvorenome svijetu.

Ismailije smatraju da je Muhammed, a.s., vrjedniji od ostalih poslanika jer je vjerozakon koji je on donio vječan i neprolazan, kao i stoga što je Uzvišeni odredio da imamat (duhovno vođstvo) bude iz njegovog potomstva. Njemu je također darovao zagovorništvo za svoje sljedbenike, što nije bilo omogućeno poslanicima prije njega. Njegova mudžiza je trajna i neprolazna, dok su mudžize drugih poslanika bile vremenski i prostorno ograničene.

4. Imamat

Imamat kod ismailija ima nekoliko stupnjeva, i to:

– *imām muqīm*,

¹⁸ Al-Walid, op.cit., str. 50.

¹⁹ Subhani, op.cit., str. 205.

- *imām asās,*
- *imām mutimm,*
- *imām mustaqarr,*
- *imām mustudi’.*

Imam muqim je najviši stepen imamata; on održava, podučava i odgaja *rasūle nātiqa* i dovodi ga na taj stepen.

Imam asas (imam pomoćnik) je onaj koji u svim etepama života i djelovanja pomaže rasule natiqa i u odnosu na njega je opunomoćenik i nasljednik.

Imam mutimm je onaj koji poslanstvo jedne epohe dovodi do upotpunjenja. Ismailije vjeruju u dvije epohe: veliku i malu. Velika epoha je vrijeme natiqa, poslije kojih u narodu ostaju imami nasljednici koji čuvaju njihovo mjesto, dok je mala epoha vrijeme imama mutimma koji upotpunjuju određenu epohu. Utjecaj i moć imama mutimma su jednaki onima šesterice imama koji su bili prije njega. Imam koji dolazi poslije imama mutimma je začetnik novog sedmostepenog ciklusa imama.²⁰

Imam mustaqarr uživa sve povlastice i ovlaštenja imama i ima pravo da imamat prenosi na svoje sinove i nasljednike.

Imam mustaudi’ je najstariji sin imama koji je upućen u sve tajne imamata; dok obavlja funkciju imama, on je velikan svoga doba; on nema pravo imamat prenositi na svoje potomke već je imamat kod njega zalog i emanet.²¹

Ismailije vjeruju da nasljednik i opunomoćenik Poslanika islama, a.s., mora biti osoba koja mu je najbliža po sličnosti, čije su osobine i karakter preuzeti od Poslanika, a.s. On mora posjedovati upotpunjen karakter i takve osobine i uslove koji će mu omogućiti da pojašnjava istine islama i nastoji da se islamski vjerezakon očuva i nastavi. Takva osoba je imam Ali ibn Abi Talib, pa je upravo zato Poslanik, a.s., odredio kao svog nasljednika Alija ibn Abi Taliba, nedvojbeno ukazao na takav njegov položaj i pitanja zajednice prepustio njemu na brigu.

Ismailije vjeruju da i nakon Alija, a.s., dolazi oni koji će u očuvanju znanstvene i praktične misije Poslanika islama, a.s., biti njihovi nasljednici.

²⁰ Abdurahman Badawi, op.cit., str. 378.

²¹ Maškur, op.cit., str. 207.

To su imami; svakog je podržao i pomogao Uzvišeni Gospodar. Imam je u Poslanikovo lozi, u porodici Alija, a.s., i Fatime, a.s., i sa imamima se vjera upotpunjuje.

Prema učenju ismailija, imam od Poslanika preuzima i uči vanjske aspekte propisa i njihovo ostvarenje, a od opunomoćenika (*wasiyy*) uči značenja koja je on naslijedio od Poslanika. Prema ismailijama, opunomoćenik je bio ograničen samo na imama Alija, a.s.; nakon njegove smrti prekida se lanac *wasiyyata*, ali ne i imamata. Ismailije ne prihvataju i odriču imamat i svako vođstvo ljudima koji su imali u životu susreta sa mnogoboštvom ili širkom; oni vjeruju da imam mora biti bezgriješan, čist od grijeha i svake nepodobnosti. Tim slijedom ne prihvataju hilafet ljudi poput Ebu Bekra koji je sam govorio: „Vama vladam, ali nisam od vas bolji“.

Imama postavlja izravnom Božijom intervencijom Poslanik i zajednica vjernika nema nikakvog udjela niti uloge u odabiru i izboru imama.²²

5. Budući svijet: vjerovanje u Sudnji dan, Dan suda kada će ljudi odgovarati za svoja djela, kada će se odvojiti oni koji su činili dobro od onih koji su činili zlo, i kada će svako dobiti zasluženu nagradu ili kaznu za ono što je činio, spada u osnovna vjerovanja svih muslimana, kao i ismailija. Eshatološka pitanja kod ismailija možemo podijeliti u nekoliko skupina:

a) Proživljenje je duhovno, a ne tjelesno. Ismailije vjeruju da je svijet prirode materijalni svijet, a da je ahiret svijet oblika (*'ālem sūri*), a da je berzah kao međusvijet i materijalni i imaginarni.²³ Oni vjeruju da dženetske ljepote nisu osjetilne, već da su svi užici i ljepote duhovni. Najviši ishod dobročinstva (*savāb*) jeste užitak; s obzirom na to da su materijalni užici prolazni i nepostojani, potrebno je da ljudska duša dosegne vječni i praiskonski užitak koji ne iščezava i koji ne prestaje; osim znanja ne postoji takav užitak, pa je znanje nagrada i uživanje za učinjena dobra djela, a neznanje je kazna i pakao onima koji činiše zlo.²⁴

b) Reinkarnacija: iako je jedna skupina istraživača i autora ismailijima pripisala vjerovanje u reinkarnaciju duše, ismailije takvo nešto odbijaju i smatraju

²² Al-Walid, op.cit., str. 65-85.

²³ Al-Walid, op.cit., str. 165.

²⁴ Badawi, op.cit., str. 389-390.

neosnovanim. Ismailije vjeruju da su tu teoriju razvili i zastupali Muhammed ibn Zekerija i *ġulāt* (ekstremisti). Zastupnici teorije reinkarnacije vjeruju da je ona način kažnjavanja i nagrađivanja ljudi za njihova djela. Ismailije odbijaju tu teoriju i vjeruju da nagrada i kazna pripadaju budućem svijetu, a ne ovome.²⁵

c) Meleki i džini

Ismailije vjeruju u Allahove meleke; oni vjeruju da postoji nekoliko grupa meleka, a svaka ima određeni zadatak mimo kojeg ne mogu djelovati. Različita imena meleka također su vezana za zadatke koje oni obavljaju. Pojedini meleki su u svijetu racija (*‘ālem-e ‘aql*), drugi su, pak, u kozmičkom svijetu, dok su neki drugi u svijetu prirode. Za svoja uvjerenja ismailije navode i mnogobrojne kur’anske ajete. Ismailije također vjeruju u džine kao duhovna bića čija je duša stvorena od vatre, zraka, vode i zemlje. Oni vjeruju da pojedini džini posjećuju ljude, dok je drugima zabranjeno odlaziti i posjećivati mjesta na kojima bi se mogli susresti sa ljudima.²⁶

S perzijskog preveo: Ahmed Zildžić

---

²⁵ Ibidem.

²⁶ Al-Walid, op.cit., str. 45-46.